

AkersDølen

Medlemsblad for Groruddalen Historielag

Innkalling til årsmøte
onsdag 12. mars kl. 19.00
i stabburet på Nordtvet gård

Sakliste:

1. Åpning. Godkjenning av innkalling
2. Valg av møteleder, referent og to personer til å underskrive protokollen
3. Styrets beretning for året 2024
4. Regnskap 2024
5. Budsjett 2025
6. Fastsetting av kontingenten for 2025
7. Innkomne forslag
8. Valg

Tor Paulsen holder foredrag om
Ervald Larsen; fra Solbakken til rennesteinen

Enkel servering. **Vel møtt!**

På stabburstrappa	Side	2
Hva skjer i 2025?	Side	3
Årsmøte 12. mars 2025: Styrets årsberetning for 2024	Side	4
Ute-undervisning i natur og historie	Side	9
Vandring langs kongeveien på Furuset	Side	10
Skogstur med Håvard Pedersen til Rødtvet gruve	Side	12
De som falt utenfor; utelligere, løsgjengere, omstreifere og lasaroner	Side	14
Lysvandring i mørket	Side	15
Kulturminnevandring på Ulven og Risløkka	Side	16
En vellykket lansering av Groruddalen Historielags årbok 2024	Side	18
Siste vers for Kjelsrud gård	Side	20
Solbakken arbeiderbolig på Kalbakken	Side	25

AkersDølen

Medlemsblad for Groruddalen Historielag

Returadresse:

Groruddalen Historielag
Postboks 37 Grorud
0905 OSLO

Besøksadresse:

Stabburet Nordtvet gård
Gårdsveien 1 - 3

Kontakt:

E-post: post@grohi.no
Hj.side: www.grohi.no
Org.nr 989 556 924
Bankkonto nr: 7877 08 52381
Vipps nr: 22102

AkersDølen's redaksjon:

Anne Fikkan

STYRET

Leder og ansv.red.:

Dan Brovold

Nestleder:

Styremedlem/Webmaster:

Kristian Skaane

Styremedlemmer:

Anne Finhammer
Anne Fikkan
Harald Olsen
Kari Brun Wisløff
Thomas Wriggelsworth

Bokføring:

Øyvind Ragnar Bjørklund

Produksjon:

Yello Digital AS
www.yellodigital.no

På Stabburstrappa

Godt nyttår, kjære medlemmer!

2024 har vært et aktivt år for historielaget, vi har gjennomført guidede turer, delt ut vafler på Liastua og suppe i Alnaparken og flere av styremedlemmene har holdt foredrag for lag og foreninger. Og ikke minst har vi gitt ut årbok. Vi retter en stor takk til alle bidragsytere og til redaksjonen med Jan-Arne Tangerud og Fridtjof Funder for innsatsen.

Boka er som alltid et godt bidrag til å dokumentere og opplyse om små og store historiske hendelser i Groruddalen. Siden den første boka kom i 1985 har vi produsert 37 årbøker. 226 personer har skrevet i alt 711 artikler. En større historisk gullgruve om Groruddalen skal du lete lenge etter!

Vi arbeider allerede med årets årbok. Vi oppfordrer alle som har en historie å fortelle om å skrive en artikkel – kort eller lang. Redaksjonen har satt deadline for bidrag til april.

Så takker vi bydelene Stovner, Grorud og Bjerke for bidragene. Uten denne støtten hadde vi ikke kunnet gi ut årbok og holde et så høyt aktivitetsnivå.

Nå står årsmøtet for døren og vil bli avholdt på Nordtvet gård, Stabburet onsdag den 12. mars. Tor Paulsen vil holde foredraget «Ervald Larsen; fra Solbakken til rennesteinen».

Vi ønsker alle medlemmer hjertelig velkomne!

Historielaget ønsker seg flere medlemmer. Verv gjerne en venn eller to.

Med ønske om et aktivt 2025 for Groruddalen Historielag

Groruddalen Historielag

Dan Brovold, leder

Forsidebilde: Bålet ved historielagets gapahuk lyser opp under lysvandingen langs Alna. Foto: Anne Fikkan.

GRORUDDALEN HISTORIELAG

Hva skjer i 2025?

- 23. februar** Steinhoggermuseet har åpent
- 12. mars** Årsmøte i historielaget med foredrag av Tor Paulsen om Ervald Larsens liv fra Solbakken til rennesteinen
- 30. mars** Steinhoggermuseet har åpent
- 27. april** Steinhoggermuseet har åpent
- 25. mai** Steinhoggermuseet har åpent
- 29. mai** Servering av vafler ved utendørsgudstjenesten på Liastua Kristi Himmelfartsdag, med påfølgende vandring langs oldtidsveien
- 15.-17. august** Steinhoggerfestival
- 28. august** Vandring fra bussholdeplassen ved Alnasenteret til Furuset med Harald Olsen
- 31. august** Steinhoggermuseet har åpent
- September** Skogstur med Håvard Pedersen
- 25. september** I samarbeid med Bjerke biblioteks venner: Vårt nærområdes bidrag til byggingen av landet på 18-1900-tallet
Kåserikveld med Anne Fikkan, Håvard Pedersen og Tor Paulsen
- 28. september** Steinhoggermuseet har åpent
- 9. oktober** Lysvandring langs Alna: Historielaget vil ha gapahuk, bål, suppeservering og gjetting på bilder
- 26. oktober** Steinhoggermuseet har åpent
- Oktober** Lansering av årboka for 2025
- 30. november** Steinhoggermuseet har åpent

Åpningstiden for museet i Grorudveien 3 er fra kl. 12.00 til kl. 16.00.
Det er gratis adgang.

Nye arrangementer kommer til - følg med på Historielagets nettside og i Akers Avis Groruddalen for nærmere informasjon.

Husk å melde adresseforandring ved flytting!

Vi får ofte medlemsblader i retur fordi gammel adresse er ukjent for posten.

Endring gjøres enkelt ved å sende en e-post til post@grohi.no

Styrets beretning for 2024

Til behandling på årsmøtet i 2025

Kristi Himmelfartsdag på Liastua. Historielaget serverte vafler og guidet langs pilegrimsleden. Menigheten lot seg ikke skremme at rufsete vær. Foto: Kari Brun Wisløff

Etter valgene på årsmøtet 2024 ser Groruddalen Historielags styre og komiteer slik ut:

Leder:	Dan Brovold – ett år igjen
Nestleder:	Geir Nordhus – på valg
Styremedlemmer:	Kari Brun Wisløff – ett år igjen Thomas Wrigglesworth - ett år igjen Anne Fikkan – på valg Harald Olsen – på valg Kristian Skaane – på valg
Regnskapsfører:	Øyvind Ragnar Bjørklund - på valg
Revisor:	Eli Løkkerbekken- på valg
Valgkomité:	Vidar H. Noreng – på valg Rolf Torbo – på valg Hjalmar Kielland jr.– på valg Ole-Jørgen Pettersen - på valg
Medlemmene i årbokkomitéen: (oppnevnt av styret)	Anne Finhammer Fritjof Funder Jan Arne Tangerud

Det var 400 medlemmer i Groruddalen Historielag ved årsskiftet 2024/2025.

Seks personer er æresmedlemmer; Gro Hoddevik, Jan Arne Tangerud, Anne Finhammer, Sigrun Opheim, Arvid Larsen og Kristian Skaane.

Område

Historielaget definerer bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner med tilhørende marka områder, som sitt virkeområde. Det er stort sett det samme området som i offentlige dokumenter betegnes som Groruddalen.

Formål

Vårt formål er å samle og utbre kunnskap om Groruddalens historie. Laget skal arbeide for registrering og vern av kulturhistoriske fornminner av alle slag i Groruddalen, i samarbeid med lokalbefolkningen, andre historielag, organisasjoner og myndigheter. Kunnskap om den historiske utvikling i Groruddalen, kulturverdier og annet materiale vil laget gjøre tilgjengelig for lokalbefolkningen ved å holde foredrag, vandringer samt å utgi årbøker, medlemsblad, medlemsbladet *AkersDølen* og bidrag i aviser og blader.

Styrets arbeid og aktiviteter

2024 har vært et normalt for Historielaget. Det er avholdt åtte styremøter.

Vi arrangerte:

- * en historisk vandring på Furuset der Harald Olsen ledet an,
- * en familietur i Lillomarka under ledelse av Håvard Pedersen
- * en kulturminnevandring på Ulven og Risløkka under ledelse av Anne Fikkan
- * Kristi himmelfartsdag stekte vi og serverte vafler til de framømte i samarbeid med Seniorgutta i HSIL og Jan Arne Tangerud ledet en tur langs Pilegrimsleden
- * med bål, suppeutdeling og bildekonkurranse under lysvandringen langs Alna under rutinet ledelse av Harald Olsen assistert av Anne Fikkan og Geir Nordhus
- * i samarbeid med Bjerke biblioteks venner en lokalhistorisk kveld om de som falt utenfor; tre historier om lasaroner og uteliggere. Håvard Pedersen, Tor Paulsen og Anne Fikkan fortalte.
- * Styrets medlemmer har dessuten holdt en rekke lokalhistoriske foredrag i lag og foreninger i Groruddalen og bistått to skoler med lokalhistorisk undervisning.

Dan Brovold og Kirsten Berrum deltok da bydel Grorud arrangerte treplanting utenfor Steinhoggermuseet og kafe Tatie. Både Historielaget og Steinhoggermuseet fikk sin egen bjerke.

Jan-Arne Tangerud og Dan Brovold hadde levert inn forslag til navn på skolen som skal erstatte Haukåsen og som bygges på Haugenstua. Forslaget var «Stig skole» og vi vant.

Årboka for 2024 ble lansert i bydel Alnas nye lokaler på Furuset. Det ble gitt smakebiter fra boka fra noen av forfatterne; Anne Fikkan, Rolf Torbo, Ole Haakon Opperud og Vidar Noreng. Etter møtet var det salg av årboka og kaffe og kringle.

Medlemsbladet

Historielagets medlemsblad *AkersDølen* ble utgitt med to nummer i 2024. Vi har byttet trykkeri til Yello Digital og de gir oss god hjelp og en bra pris. Anne Fikkan har overtatt ansvaret for bladet.

Steinhoggermuseet

Groruddalen Historielag har oppnevnt et styre for å ivareta driften av Steinhoggermuseet i Grorudveien 3, bestående av Kirsten Bærrum (leder) Anne Finhammer, Asbjørn Woll og Dan Brovold. Det er et godt samarbeidet med bydel Grorud og Grorud Samvirkende foreninger.

Museet er åpent siste søndag i måneden fra kl. 12.00 til 16.00 (unntatt juli, august og desember) og under hele Steinhoggerfestivalen. Museet var godt besøkt i 2024.

Samarbeid

Historielaget er medlem av Fellesrådet for historielagene i Oslo og samarbeider med andre historielag i enkeltsaker. Historielaget har et godt samarbeid med bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner. I relevante saker fra bydelene er vi høringsinstans.

Historielaget har også et godt samarbeid med vår lokalavis, Akers Avis Groruddalen. Her annonseres alle våre tiltak og arrangementer. Avisen har gjerne en bred og god dekning av våre aktiviteter.

Groruddalen Historielag er representert i styret til Pilegrimsenter Oslo ved Jan Arne Tangerud.

Historielaget har også godt samarbeid med Oslo Museum, Byantikvaren og Byarkivet.

Bildebasen

Historielagets samling av historiske fotografier består nå av over 7000 fotografier fra Groruddalen og er stadig i god vekst. Etterspørselen etter bilder fra samlingen er stor. Stor takk til Anne Fikkan som har overtatt ansvaret med å legge inn bilder. Jan Arne Tangerud bidro med opplæring.

Vi er nå tilbake til en felles plattform for billedarkivet etter et par år med en egen plattform. Denne plattformen må utvides da det til tider er vanskelig å komme inn på bildebasen.

Historielagets videofilmer

Historielaget har samlet flere videofilmer som kan sees via vår nettside.

Historielagets nettside

Hjemmesiden på internett www.grohi.no redigeres av Geir Nordhus og Kristian Skaane. Her finnes bildebasen, videoopptak og omtale av våre arrangementer. Her er også oversikt over alle publikasjoner som er utgitt av historielaget og vår nettbutikk.

Årboka

Det er svært viktig for Groruddalen Historielag å få utgitt vår årbok. Det er et mål å få inn artikler fra alle de fire bydelene. At vi får nye artikler hvert år er en forutsetning for at vi årlig kan gi ut en årbok. Til nå har dette lyktes – siden 1987 har vi utgitt 37 årbøker med i alt 711 artikler. Vi takker alle artikkelforfatterne for bidragene til det som er Groruddalens historiske skattkiste.

Vi oppfordrer alle til å fortsette med å sende oss bidrag.

Hvert år søker vi bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner om økonomisk tilskudd til produksjon av årboka. For 2024-utgaven fikk vi bidrag fra bydelene Bjerke, Grorud og Stovner med 10.000 kr. fra hver. Det er vi meget takknemlige for. Denne støtten betyr at vi har et økonomisk grunnlag for å utgi årboka. Vi håper bydelene vil fortsette å støtte dette viktige lokalhistoriske arbeidet med å dokumentere hendelser fra dalen.

Årboka sendes til faste abonnenter og kan kjøpes via vår nettside og i bokhandelene på Norli på Grorud og ARK på Stovner, eller på Deichmanske bibliotek på Bjerke.

Kontoret

Kontoret er ikke lenger betjent, men vi besvarer alle henvendelser på e-post (post@grohi.no).

Oslo, januar 2025

for

GRORUDDALEN HISTORIELAG

Dan Brovold, leder

Geir Nordhus, nestleder

Anne Fikkan, styremedlem

Anne Finhammer, styremedlem

Kari Brun Wisløff, styremedlem

Harald Olsen, styremedlem

Kristian Skaane, styremedlem

Thomas Wigglesworth,
styremedlem

Ute-undervisning i natur og historie

En iskald novemberdag gjorde det godt å samles rundt Naturvernforbundets bålpanne ved Refstaddammen.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus bistår Frydenberg ungdomsskole i et undervisningsopplegg om arealplanlegging rundt Bjerke travbane. 18, 20 og 21 november var alle de seks tiende-klassene - 132 elever - ute i området for å bli kjent med naturen og historien. Historielaget hadde ansvaret for den lokalhistoriske delen.

 Av Anne Fikkan

Opplegget er en del av Naturvernforbundets tilbud «Bynatur» som tar utgangspunkt i arealkonflikter i skolenes nærområde. Sammen med lærerne utvikles det et undervisningsopplegg som trener elevene i fagenes kompetansemål, samtidig som de får kunnskaper om nærområdets natur og historie. Elevene bruker så disse kunnskapene i utformingen av forslag til hvordan området bør bli i fremtiden.

Ved Lørenbanen kan vi se spor av områdets naturhistorie fra istiden til i dag og forstå hva som har formet området og gitt grunnlaget for blant annet gårdsdriften på Refstad gård. Elevene fikk høre om jordbruket før traktoren, om livet uten elektrisitet, innlagt vann og med utedo. Ved den gjengrodde gårdsdammen fikk de også lære hvor viktig slike grønne lunger er for insekter, fugler og dyr – og for mennesker.

De fikk også bli kjent med Bjerke gård og travbanen og stedene der det er planlagt utbygging. Naturvernforbundet hadde laget oppgaver som skulle løses i grupper underveis. I Bjerkedalen fikk de se hvordan Hovinbekken er åpnet opp og hva som er gjort for å møte klimautfordringene der og diskutere hva som er kloke valg for å håndtere styrtregn i fremtiden.

Vandring langs kongeveien på Furuset

Torsdag 29. august var det igjen tid for vandring med Harald Olsen, Furusets trofaste turguide og formidler. Vi møtte opp over brua ved busstoppet i Sam Eydes vei, der Kløfta landhandleri lå tidligere. Det var meldt ruskevær, så vi var ikke så mange. Imidlertid holdt det seg ganske fint, så vi fikk en hyggelig tur.

✚ Av Geir Nordhus

Navnet Kløfta kom av at veien delte seg her: Strømske kongevei opp Kløftabakken over Bakåsen og Trondhjemske kongevei bortover det som i dag er Micheletveien og Ulsholtveien, og videre over Gjelleråsen. Jorder var det tidligere på begge sider. Litt lenger opp i Sam Eydes vei ligger fortsatt Nordre Lindeberg, g.nr. 112/1, mens Kløfta gård, Micheletveien 61, g.nr 112/2 som ble fradelte Nordre Lindeberg i 1746 er borte.

Vi gikk langs Trondhjemske kongevei, nå den anonyme stubben nederst i Micheletveien, og gikk opp til Nedre Furuset gård, Micheletveien 37, g.nr 105/6. Gården nevnes i middelalderen som en gård under Gamle Aker kirke. I 1610 opptrer gården som delt i to bruk, Østre/Øvre Furuset og Nedre Furuset.

I 1873 blir gården kjøpt av Christiania Pudret Fabrikk og Cæsar Emil Ramel Michelet flytter inn. Han anla egen vei fra huset han bygde på høyden lenger opp og gjorde veien om til privat vei. Kun han fikk kjøre opp denne.

Videre gikk vi en intakt del av den gamle Kongeveien opp til Furusetheimen, oppført i 1927 av Furuset Vel. Velforeningen ble grunnlagt i 1912. Haralds farfar stod for grunnarbeidene og grunnmuren. Her var det kino fra 1928 med visning 3 dager i uka.

Harald Olsen tok deltakerne med på turen opp kongeveien på Furuset.

Nedre Furuset gård.

Harald Olsen foran Furusetheimen.

Pudretfabrikkens kontorbygg.

I 2008 ble Furuset filmklubb startet med digital visning.

Tyskerne tok huset i 1940 og delte salen i to etasjer, de rekvirerte bjelkelaget etter mål hos S.A. Sæter trelast A/S som kappet til dette 10 cm for kort som sabotasje. Tyskerne rekvirerte 80 - 90 % av alt norsk trevirke under krigen. Inngangspartiet som Harald står foran, var det han som var mester for.

Så kom vi opp til den gamle kontorbygningen til Christiania Pudret Fabrikk, her ble lønninger utbetalt. Etter hvert ble det staselige grå huset gjort om til boliger. Her hadde barna en snarvei, en sti til skolen gikk langs huset, i dag Kurlandsstien.

Rett ovenfor ligger Furuset kirke fra 1980. Grunnsteinen ble lagt ned av biskop Andreas Aarflot 13. april 1980. Arkitekt var Harald Hille. Speidergutt Morten Malmstrøm bar grunnsteinen inn. I kirkens inngangsparti finnes to nøkler innlevert av bonden på Søndre Furuset som angivelig var fra den gamle middelalderkirken, fra "kirkestykket". Dette var antagelig en stavkirke. Kjennskapen om eksakt hvor kirken lå gikk tapt under reformasjonen. På 1590-tallet skrev biskop Jens Nilsson at "den gamle trekirke

fra gammel tid er aldels ødelagt og nederbrut, saa man ingentid se til hende".

Videre opp Ulsholtveien kom vi til en lysning på høyre side der gården Øvre/Østre Furuset lå, g.nr. 105/2. Våningshuset som lå her brant dessverre i 2009 og er nå revet. Den fikk på folkemunne navnet Kurland gård da en sønn fra Kurland i Lørenskog forpaktet gården. Både borettslaget og barnehagen rett ved har videreført navnet.

Rett over veien lå Kirkhøy barnehjem, bygget i 1953. Her lå tidligere en trevilla som var benyttet som barnehjem fra 1922.

Til slutt kom vi ned til krysset Ulsholtveien/ Furuset Allé. Harald bodde i Furuset Allé nr.16 og dette var skoleveien hans. Om vinteren gikk han på ski til skolen over Kurland-jordene. Alleen var en mye brukt akebakke med rattkjelker. Ved skarpt føre gikk det helt til "Leker'n", lekeklassen nederst i Grorudveien.

Hvem brukte denne gamle Kongeveien? Det var alle som skulle til og fra Oslo med varer eller i andre ærend, samt pilegrimer på vei til Olav den Helliges skrin i Nidaros.

Skogstur med Håvard Pedersen til Rødtvet gruve

Håvard Pedersen fotografert på turen av Anne Fikkan.

Kobbergruven ved Alungsjøen fotografert av Kari Brun Wisløff. Gruven er behørig sikret med gjerde – noen av de gamle gruvegangene er 8 – 10 meter dype. Du kan lese mer om det kobbergruvene i Harald Mobergs artikkel i historielagets årbok for 2012.

Historielaget arrangerte tradisjonen tro en søndagstur med den tidlige skogoppsynsmannen Håvard Pedersen; denne gangen i samarbeid med Lillo-markas venner. Turen gikk av stabelen 15. september.

✚ Av Kari Brun Wisløff

Turen startet ved Hestejordene et 100-talls meter fra parkeringsplassen ved Krigsskolen. Det er et område med en lang historie og stort biologisk mangfold. For 70 år siden beitet husdyrene på Linderud og Rødtvet her. Da jordbruket ble avviklet, grodde jordene igjen om ble liggende

ubrukt. Ildsjeler gikk i 2000 sammen med Oslo kommune, Krigsskolen og Vinterlandbruksskolen (i dag Natur videregående skole) om å lage en skjøtselsplan og utarbeide informasjonsmateriale til bruk for skolene og vanlige turgåere. Hestejordene er igjen i bruk til beite om sommeren og til skigåing og aking om vinteren.

Turen fortsatte forbi flere tufter etter husmannsplasser langs den gamle transportveien fra steinbruddene og pukkverkene frem til Alungsjøen.

Målet for turen var rester etter de gamle kobbergruvene. De ble første gang anlagt

Husmannstuft.
Foto: Kari Brun Wisløff.

Barn som leker i Salamanderdammen.
Fotografiet er tatt av Håvard Pedersen i juni 2003.
Du kan lese mer om Steinbrettet i Kulturminne-
guide for Bydel Bjerke.

av visestattholder Fredrik von Gabel. I 1704 søkte han om rett til å utvinne kobber på i alt elleve skjerp. Det ved Alungsjøen var ett av de største. Han fikk kongelig tillatelse og ga selskapet navnet Det Gotthalfske Kobberverk. Det fikk bare noen års levetid, men det fransk-belgiske selskapet Compagnie de miniere de Grorud tok opp igjen driften i 1880-87 og 1897-98. Heller ikke det ble noen suksess.

På tilbakeveien ble vi vist rester av en kullmile, dyregraver, og steinhoggervirksomhet.

Turen endte opp på Steinbrettet; et steinbrudd der brødrene Halfdansen drev frem til 1960-tallet. De produserte hovedsakelig kantstein. Ved snøsmelting og i nedbørrike somre dannes det to dammer her; Salamanderdammen og Rumpetrolldammen. Før kunne den første brukes til bading, men vannstanden her de senere årene vært for lav til det.

Om de fredede salamanderne har klart seg, vet vi ikke.

De som falt utenfor

– uteliggere, løsgjengere, omstreifere og lasaroner

Foto: Kari Brun Wisløff

Foredragsholderne – Anne Fikkan, Håvard Pedersen og Tor Paulsen - flankert av leder av Deichmanns venner Espen Thorud til venstre og nestleder Torstein Winger til høyre. Foto: Kari Brun Wisløff.

Tor Paulsen, Håvard Pedersen og Anne Fikkan fortalte hver sin historie om folk i vårt nærmiljø som ikke fant seg til rette i samfunnet for en engasjert forsamling i et stappfullt bibliotek 26. september. Foredraget var et Fellesarrangement med Bjerke biblioteks venner.

Av Kari Brun Wisløff

Anne Fikkan fortalte om 21 lasaroner som ble funnet i den store ringovnen på teglverket på Økernkrysset av en nidkjær folketeller i desember 1920, hvem de 21 var og hvordan de lurte ham trill rundt. Alle disse «gutta» hadde møtt øvrighetspersoner før, og hadde ingen interesse av å risikere arrestasjon og straff – løsgjengeri var straffbart helt frem til 2005.

Tor Paulsen fortalte om Ervald Larsen, som ble født i arbeiderboligen Solbakken på Kalbakken i 1904 og vokste opp i det som hadde vært Linderud gamle skole. Han begynte arbeidslivet som hestekar sammen

med faren og broren, og travmiljøet på Bjerke da travbanen ble etablert. Etter hvert tok drikkingen overhånd og han endte som uteligger; uflidd, kranglevoren, med ett øye etter et hestebitt og etter hvert med et amputert ben. Da helsen sviktet, fikk han en seng på «Prinsen» - Prins Christian Augusts Minde – i Storgaten. Der døde han, 71 år gammel.

Håvard Pedersen fortalte om utliggerne som bygde seg enkle plankehytter i Oslos skoger etter krigen. Årsaken var stor boligmangel, men også manglende tilbud til dem som ikke fant seg til rette i samfunnet. Mange var krigssellere. Alkoholene kunne flyte fritt, og nyttårsaften 1963 ble det begått et drap i en av hyttene i Årvollåsen.

Myndighetene bestemte seg for å «rydde opp» og brant ned alle hyttene våren 1964. Men én hytte fant de ikke. Harald Grandes hytte var for godt gjemt. Den er nå restaurert og fredet som kulturminne.

Fotografi fra 1920 av husløse som er innbrakt til Grønland politistasjon og får sove ut rusen der. I 1900 kom det en egen lov om Løsgjænger, Betleri og Drukken-skab. Hensikten med loven var å begrense omfanget av omstreiferi, som var ansett for å være et omfattende samfunnsproblem. Det skjedde mange revisjoner av loven, men først i 1970 ble tvangsarbeid som straff opphevet og beruselse på offentlig sted avkriminalisert. Bildet er en del av Oslo museums byhistoriske samling og finnes på oslobilder.no. Du kan lese mer om de 21 uteliggerne på Økern i Anne Fikkan artikkel «Historien om den grundige folketelleren» i Groruddalen historielags årbok for 2024.

Ervald Larsen fotografert på Bjerkebanen i etterkrigstiden. Fotografiet finnes i historielagets billedatabase. Du kan lese mer om Ervald i Tor Paulsens artikkel: «Fra Solbakken til rennesteinen» i Groruddalen historielags årbok for 2021.

Harald Grande i hytta si julaften 1993. Foto Håvard Pedersen. Du kan lese mer om uteliggerne i Årvollåsen i Håvard Pedersens artikkel «Uteliggere i min barndoms verden» i historielagets årbok for 2013, og om restaureringen av Harald Grandes hytte i Håvards artikkel i årboken for 2019. Harald Grandes liv er dokumentert i Helene Sommers film om ham. Den finner du på historielagets nettside grohi.no

Lysvandring i mørket

Historielagets gapahuk virket tillokkende for dem som tok sjansen på å gå turen i stapp-mørket.

Harald Olsen og Geir Nordus koker suppe på Haralds spesialkonstruerte kokeapparat.

Av Anne Fikkan

Historielaget hadde som alltid sin stand i Alnsparken under den tradisjonelle lysvandringen langs Alna 10. oktober. Men denne gangen hadde arrangørene glemt å sette ut fakler på «vår» del av veien. Likevel fant mange vandrere veien til historielagets gapahuk, med bål, varm suppe, gjettekonkurranse og historieprat. Denne gangen ble mange værende en stund og få gikk forbi.

Kulturminnevandring på Ulven og Risløkka

Portvaktbygningen på Standard – det siste gjenværende huset fra fabrikkvirksomheten. Fasadene langs Kabelgata er beholdt og det gamle ekstrudertårnet har blitt et kultursentrum. Portvakten er fotografert av Bjørn H. Syversen i 2014. Bildet finnes i historielaget billedatabase.

Vandringen fant sted 23. oktober og startet på den gamle telefon- og kabel-fabrikken under ledelse av Anne Fikkan.

✚ Av Kari Brun Wisløff

Skandinaviske Gummivarefabrikker ble bygd på jordene til Mellom-Hovin gård. Den sto ferdig i 1916. Det var et stort behov for kabler og ledninger etter hvert som elektrisiteten bredte om seg i Norge. Det sto tyske eiere og tyske patenter bak fabrikkene. Senere kom det amerikanske eiere inn og navnet ble endret til Standard telefon- og kabelfabrikk. Etter hvert ble det ikke bare produsert telefoner og telefon-sentraler, men også kjøleskap, frysebokser, radio- og fjernsynsmottakere, skipsradioutstyr, likerettere, varmekabler og elektriske gjøder for landbruket. På det meste var det 4.000 ansatte. Bedriften hadde egen tannlege, bedriftslege og egen ambulanse

i beredskap - og egen bussrute til byen. Foreningslivet blomstret, og de ansatte hadde tilbud om å delta i orkester, kor, teatergruppe og idrettslag,

Etter amerikanerne og ITT, overtok franske interesser – Alcatel og Nexans. I dag er det ingenting igjen av denne virksomheten.

Ulvenveien fra Økern til Østre Aker kirke var en «industrigate». Her lå

- *Oslo Trelastkompani* – med et langt gjerde mot veien og en god lukt av høvelspon og sagflis,
- *Hasle Kassefabrik* produserte kasser for Freia Chokoladefabrik,
- *Norsk Ankerkerkjettingfabrik*,
- *Halfdan Heyerdals tangmattefabrikk* og
- *Christiansens mekaniske verksted*.

Vandringen fortsatte til det gamle steinbruddet til familien Ulven. I 1891 kjøpte

Deltakerene på vei mot Pilegrimsleden ved Østre Aker kirke. Foto: Anne Fikkan.

Hønsehold i Ulvenhagen. Foto: Anne Fikkan.

den driftige Per Ulven – han med Persveien oppkalt etter seg - den gamle Ulven gård og startet produksjon av pukk og grus til den økende veibyggingen i området og hovedstaden. Hele fjellet under gården ble til slutt hulet ut. I dag er det store lagerhaller der.

Østre Aker kirke, prestegården og kirkegården ble anlagt på Ulven gårds grunn. Kirken sto ferdig og ble innviet 5. september 1860 med blant andre daværende kronprins Oscar til stede. Tegningene fra Vestre Aker kirke ble gjenbrukt.

Deretter fulgte vi Pilegrimsleden fra kirken og nordover; gjennom Ulvenhagen – et samarbeidsprosjekt mellom blant annet Østre Aker og Haugerud menighet, Oslo bispedømmeråd, Pådriv Oslo, bydel Alna og bydel Bjerke, Natur- og miljøuniversitetet på Ås og flere etater i Oslo kommune. I sommer hadde ca. 70 ungdommer fra bydelene Alna og Bjerke sommerjobb her, blant annet med planting og lusing i hagen, jordforbedringsarbeid og planting av frukttrær og bærbusker.

Siste stopp var Johannesløkken på Risløkka, der Per Furuseth og Jostein Pettersen fortalte om den møysommelige restaureringen av huset fra 1880-tallet, viste det frem og serverte vafler og kaffe i den frodige hagen.

Johannesløkken fotografert i 2008 av Jostein Pettersen. Du kan lese mer om huset fra 1880 og restaureringsarbeidene i Grouddalen historielags årbok for 2008. Bildet finnes i historielagets billedatabase.

Interiør på Johannesløkken etter restaurering. Foto: Kari Brun Wisløff.

En vellykket lansering av Groruddalen Historielags årbok 2024

Årbokkomitee og bidragsyttere; foran fra venstre: Frithjof Funder (komiteen), Håvard Pedersen (artikkel om Bånkallenga), Arne Thoresen (artikkel om skipioneren Karl Hovelsen). Bak: Jan Arne Tanagerud (komiteen), Rolf Edvard Torboe (en artikkel om Høibraatens smaabrukarlag og en om Tomines vei), Anne Fikkan (en artikkel om husmannsvesenet i Groruddalen og en om en folketeller som ble lurt), Vidar Noreng (en artikkel om de første skirennene og en om idrettslederen Per Ove Ingjer) og Ole Haakon Opperud (artikkel om Alungsjøen).

Den 6. november var det klart for lanseringsfest for Groruddalen Historielags årbok 2024, og det hele fant sted i de fine lokalene på bydelshuset på Alna.

Av Thomas Wrigglesworth

De fremmøtte ble ønsket velkommen med kaffe, kringle og ikke minst fire spennende presentasjoner hentet fra årets helt ferske utgave av årboken.

Anne Fikkan, en av historielagets mest produktive bidragsyttere, tok publikum med på en reise tilbake til husmannsvesenet i Groruddalen. Hun delte glimt fra en av sine to artikler, med særlig fokus på husmannsplassen Skryta – et sted som en gang lå der hvor dagens rundkjøring binder sammen Persveien, Brobekkveien og Strømsveien.

Rolf Edvard Torbo, en annen dyktig historieforteller, engasjerte publikum med

Rolf Torbo.

Ole Haakon Opperud.

Anne Fikkan.

Vidar Noreng.

historien om Hoibraatens småbrukarlag i perioden fra 1912 til 1948.

Årbokens forside prydes i år av Alungssjøen, og Ole Haakon Opperud delte historien bak dette naturskjønne stedet på Ammerud. Han fortalte også om hvordan det opprinnelige og historisk korrekte navnet nå offisielt er vedtatt: Alungssjøen.

Til slutt rundet Vidar Noreng av kvelden med å dele den fascinerende historien om

skikulturen på Furuset, med et spesielt fokus på Ole Reistad – en sann ildsjel for skidretten i denne delen av Groruddalen.

Det var en kveld fylt med gode historier, spennende innsikt og hyggelig samvær – en perfekt markering for lanseringen av Groruddalen Historielags årbok 2024!

Siste vers for Kjelsrud gård

En grå oktoberdag i 2024 var det definitivt slutt for den gamle gården i Strømsveien 314. Gravemaskinen knuste den siste bygningen; det sterkt ombygde og ikke lenger bevaringsverdige våningshuset. Enda en av de mange små bondegårdene i Groruddalen er borte. Men navnet lever videre på industriområdet og den nye politistasjonen.

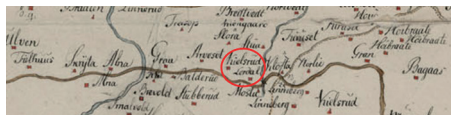
✚ Av Anne Fikkan

Denne artikkelen er blitt til i et samarbeid med journalist Rolf Wulff i Akers Avis/Groruddalen. Jeg har funnet frem de historiske kildene, mens Wulff har tatt seg av de nåtidige; herunder to fargesprakende samlinger med Berit Henny Søberg (f.1951) og søstrene May Helen Klein (f. 1951) Vigdis Irene Stein, (f. 1946), født Foshaug. De vokste opp på Kjelsrud på 1950-tallet og har raust delt sine minner og familiealbum med oss.

Kjelsrud er ikke omtalt i historieverkene for Aker og Groruddalen, men fra Digitalarkivet kan vi pusle sammen den historien som er dokumentert.

Gamle dager; en alminnelig og ganske liten gård i bunnen av Grouddalen.

Den første skriftlige omtalen av Kjelsrud finner vi i en skifteprotokoll fra 1730, men gården kan ha vært eldre. Det håndtegnede kartet fra 1805 viser beliggen-

Statens kartverks historiske kart: Kartblad 23: Det Aggerske Compagnie District 1805, kartverket.no.

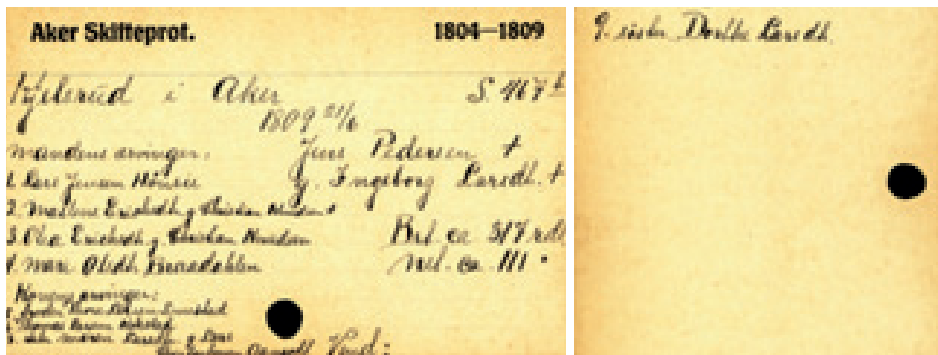
Våningshuset på Kjelsrud gård fotografert av Anne Fikkan 6. oktober 2024.

heten langs Strømsveien. I dag er Alfaset gravlund, Stubberudfeltet og IKEA naboer.

Kjelsrud hadde opprinnelig en husmannsplass, Lerdal. Men den ble tidlig en selveiende gård, som senere ble delt mange ganger. I dag er også den borte.

Den første offentlige branntaksten er fra 1852. Det fremgår ikke når hovedbygningen ble bygd, men at den ble oppført i tømmer og bordkledt; 5,1 meter bred, 8,1 meter lang og 2,7 meter høy. Et lite, men typisk våningshus for de små gårdene og husmannsplassene i Groruddalen. Kjelsrud hadde - som bondegårder flest - låve, fjøs, stall og noen uthus. Altså det man trenger for å drive jordbruk. Av folketellingene kan vi se at det bodde mellom seks og ti personer i hovedbygningen; ofte med en leieboer. Også dette er slik vi finner det på de fleste små gårdene og plassene hos oss.

Det er mye leire i dette området – tenk bare på navnet til nabogården; Lerdalen – så

Skiftekort fra Aker skifteprotokoll. Avfotografert fra Digitalarkivet.

jorda var tungdrevet. I 1865 vet vi hva som ble dyrket på Kjelsrud og den tilhørende husmannsplassen: 6 tønner rug, 3 tønner hvete, 7 tønner bygg, 9 tønner havre og 11½ tønner poteter. «Tønne» er det gamle målet på jordbruksproduksjon. En tønne tilsvarer ca. 140 liter. Fem hester sto på stallen; før traktoren var hesten viktig i jordbruket og til transport. 11 kuer sto på båsen. Det året var gården forpaktet bort, men skulle brødfø forpakteren, hans husholderske, hennes lille sønn, tre tjenestefolk og husmannen med kone og seks barn. Vi kan anta at eieren – som altså ikke bodde på Kjelsrud - fikk inntekter i form av naturalier, eller at hans andel av korn, poteter og melk ble solgt nede i byen.

En 300 år gammel familiehistorie

Jørgen Hansen bodde på Kielsrud i alle fall fra voksen alder. Han var født i 1702, og giftet seg med den jevngamle Anna. Sammen fikk de fire gutter som alle levde opp. Men Anna døde da yngstemann var tre år. Hun ble bare 36 år gammel. Jørgen kunne umulig klare å drive jorda og samtidig ta seg av barna. Han måtte gifte seg på nytt – slik det var vanlig for småkårsfolk. Å lønne en husholderske var siste utvei. Men først skulle det foretas skifte. Taksten var på 68 riksdaler.

Året etter Annas død giftet Jørgen seg

med den ni i år yngre Elen. De fikk fire barn som alle døde i første leveår. Tre av dem ble døpt Anne – det var ikke uvanlig å kalle opp barn etter døde søsken. Men den førstefødte datteren klarte seg forbi spedbarnstadiet og vokste opp: Johanne ble den som førte familien videre.

Hun gikk ikke langt for å finne en ekte-mann; den fem år yngre Jacob Olsen bodde på gården. De giftet seg i 1774. Det tyder på at det har vært to familier der også fra 1750-årene. Jacob og Johanne fikk fire barn (- hvorav to som het Jørgen -) mellom 1775 og 1779. Alle døde i første leveår.

Fra folketellingen i 1801 vet vi at Johanne og Jacob bodde på Kielsrud sammen med det yngre ekteparet Jens Pedersen og Ingeborg Larsdatter. Begge mennene var ført opp som bonde og gårdbruker. Det har ikke vært mulig å finne slektskapsforbindelser mellom de to familiene, så sannsynligvis har Jens og Ingeborg kjøpt sin del av gården. De var barnløse.

Da Jens døde i 1809, var han blitt alene igjen på gården. Alle de opprinnelige beboerne var borte. Konen Ingeborg og Jacob døde året før, mens Johanne døde i 1801. Det var heller ingen barn som kunne arve. Det ble foretatt et skifte, med i alt ni

Glade barn i fødselsdagsselskap på 1950-tallet utenfor personalboligen «bungalowen» - et tidligere hønsehus. Berit, Vigdis og May forteller om en god barndom på Kjelsrud. Foreldrene deres arbeidet for Sundbye. Rotter og fulle utedoer var som andre steder og plaget dem ikke. Det var mange lekekamerater og store og spennende arealer å leke på – bare elven var forbudt. Fotografiet er utlånt av Vigdis Irene Stein.

arvinger. Ingen av dem ser ut til å ha vært bosatt på Kielsrud, så gården ble trolig solgt eller forpaktet bort. Taksten var 317 riksdaler – en liten, men ikke uvanlig takst for mindre gårder i Groruddalen.

Modernisering av jordbruket

1800-tallet gikk uten at det skjedde noen synbar utvikling på Kjelsrud; branntakstene viser ingen nybygging, men heller ikke forfall. Vi får anta at jordbruket fortsatte som før, med tungdrevet jord og hest.

Ved århundreskiftet viser folketellingen at det som før bodde to familier i våningshuset, men bare en av dem var knyttet til jordbruket og ingen av dem eide gården. Den andre familieforsørgeren arbeidet ved jernbanen. Så, i 1910 kjøpte sønnen på Lindeberg gård eiendommen og den nye tiden begynte. Han fikk med seg en gårdsarbeider, men størrelsen på eiendommen – ca. 200 mål - satt begrensninger for hvor mye de kunne få ut av jorda, selv om nye redskaper og driftsmåter ble tatt i bruk. Etter få år ga han opp og ble slakter i Kristiania.

Den neste eieren var utdannet gartner og startet det som skulle bli en sentral virksomhet på Kjelsrud og et landemerke

17. mai 1957 på Kjelsrud. Berit og May med verkstedet i bvakgrunnen. Vi ser at utbyggingen på Kalbakken har kommet i gang. Begge familiene flyttet dit etter tiden på Kjelsrud. Fotografiet er utlånt av May Helen Klein.

i området: Grønnsaksproduksjon og store drivhus.

Ny tid og fleskefabrikk

I 1920 overtok en ny eier: Anders Sundbye (1868 - ca. 1950) fra Drøbak. Han var utdannet som maskinmester, hadde vært til sjøs og arbeidet siden mange år som maskinsjef på Pellerin margarinfabrikk i Kristiania. Han var gift med Elise (1869-1960). De fikk seks barn - som alle vokste opp. Sundbye hadde først kjøpt Underhaug gård på Løren (- der Vinmonopolet senere ble bygget -) og startet gartneri og griseproduksjon. Ekspansjonsmulighetene ble raskt brukt opp, og naboene var lei lukt og lyd, så folk, grønnsakplanter og griser ble flyttet til Kjelsrud.

Virksomheten her nærmest eksploderte; gårdsbruket og den gamle måten å drive på ble lagt bort. Sundbye satset på storstilt produksjon av ikke bare av svin, men også hønsehold. Grønnsakdyrkingen på friland og i veksthus ble intensivert.

*Kjelsrud gård i 1962. Foran ligger det «nye» våningshuset fra 1920-tallet (revet i 2022) med det eldste våningshuset like bak. Låven og grisehuset, med «bungalowen» foran. Sjøppelfyllingen ligger bak til venstre.
Foto: Widerøes Flyveselskap, oslobilder.no*

Da takstmennene fra Norges Brandkasse kom for å takserer bygningene på gården 9. desember 1923, hadde Anders Sundby rukket å få satt opp et nytt, stort våningshus, et moderne grisehus med 28 grisebinger og fôr-kokeri, samt et nytt uthus med utedoer for dem som arbeidet på gården. Verdien av eiendommen ble tredoblet. Ikke lenge etter fikk det gamle våningshuset - som kan ha blitt bygget på 1700-tallet – et nytt og moderne tilbygg. Det ble også bygget en smie og et 18 meter langt hønsehus.

Men det var ikke bare medgang: 4. august 1931 inntraff det en katastrofe. Låven, stallen og fjøset brant ned til grunnen, og det gamle våningshuset og stabburet fikk brannskader. Men Sundby fikk utbedret skadene og raskt satt opp nye driftsbygninger. Samtidig ble både svine- og eggproduksjonen utvidet: grisehuset fikk binger i to etasjer, og hønsehuset ble utvidet.

I en artikkel fra 1933 omtalte Aftenposten Kjelsrud gård som en fleskefabrikk. Gården

hadde da en av landets største grisebesetninger med 1.000 griser. Sundbye kjøpte smågris og foret dem opp til ca. 65 kilo slaktevekt. Han kjøpte slakteavfall fra Fellesslakteriet og skyller fra restauranter og husholdninger nede i byen og kokte grisemat i et eget kokeri. Ikke-salgbare grønnsaker fra egen gårdsdrift ble også brukt.

Eggproduksjonen var også stor: I 1933 hadde gården 2.000 høner.

Sundby drev altså med grønnsaker, høner og griser i stor stil. I januar 1939 kom en ny og innbringende virksomhet til: Det ble inngått en avtale med kommunen om å anlegge et avfallsdeponi på eiendommen. Sjøppelet ble brent på stedet. Banan-Mathiesen, Freia, Diplom-is og Brynhild leverte avfall – noe av det ble også brukt i griseproduksjonen. Det var populært blant uteliggere og stedets unger å plukke «godbiter», men selvsagt strengt forbudt.

Oppslag i Akers Avis Groruddalen 3. januar 2025.

I februar 1945 solgte Anders Sundbye gården til sønnen Hans. Han fortsatte med den samme energien: På kort tid fikk han satt opp en stor garasje, blikkenslagerverksted og personalboliger der det var mulig å presse dem inn; over verkstedet, i låven og i uthusene. Det gamle hønsarhuset ble gjort om til familieleiligheter. At bygningskontrollen ikke alltid var like fornøyd, kan leses i en heftelse på eiendommen der det står at intet rom i kjelleren var egnet til permanent opphold.

Det var bare eierne som hadde vannklosett og bad i sine hus; arbeiderne måtte benytte den felles utedoen.

Hans Sundbye var også den som startet neste trinn i utviklingen av eiendommen. Sammen med sønnen – som også het Anders – satset de på utskilling av tomter og oppføring av lagerhaller. De brukte egne ansatte også til dette arbeidet.

27. april 1984 var det slutt på landbruksvirksomheten på Kjelsrud. Da kjøpte kommunen store deler av eiendommen. I den tinglyste avtalen heter det at Anders Sundbye skulle disponere bolighusene og tomten rundt så lenge han levde, eventuelt etter hans død skulle hans foreldre ha samme rett. Hvis Anders giftet seg, skulle hustruen disponere bolighusene i ti år etter hans død. Anders ble gift og enken Kari ble boende på Kjelsrud etter at han døde i 2006, 81 år gammel. I dag bor hun i Drøbak og er majoritetseier i eiendomselskapet Kjelsrud holding AS.

Kilder:

- Aftenposten: Artikkelen «En fleskefabrikk i Østre Aker» 20. februar 1933
- Aker avis/ Groruddalen: Tre oppslag om Kjelsruds historie og intervju med tidligere beboere av Rolf Wulff 3. januar 2025
- Digitalarkivet: Folketellinger 1801, 1865, 1900, 1910 og 1920; kirkebøker, adressekalendere, skiftetkort og matrikkelen for g.nr. 114/1.
- Oslo byarkiv: Folketellinger 1921 og 1926
- Samtale mellom Berit Henny Søberg, May Helen Klein, Vigdis Irene Stein, Rolf Wulff og Anne Fikkan 16. desember og befaring på Kjelsrud med de samme deltakerne 24. desember 2024.

Spiller du med Norsk Tipping og ønsker du å støtte oss med grasrotandelen din?

Da kan du sende en SMS til nr **60000** med teksten:

Grasrotandelen 989556924, Tusen takk!

Solbakken arbeiderbolig på Kalbakken

Fotografiet fra Per Holter. På baksiden står det: «Dette foto er tatt 1898 med familien Holter. Det er fra Solbakken, Kalbakken, Grorud».

Per Holter henvendte seg sommeren 2024 til Historielaget med et fotografi fra 1898 av et staselig sveitserstilhus kalt Solbakken. Han ville gjerne ha hjelp til å finne ut mer om dette huset, der familien hans hadde bodd. Det viste seg å være vanskeligere enn først antatt. De digitale kildene er gode fra tiden på begynnelsen av 1900-tallet, men det skulle vise seg at det var flere hus som ble kalt Solbakken på Kalbakken og at navnene ble brukt om hverandre. Og i alle husene var det leid ut til arbeiderfamilier.

Av Anne Fikkan

Tor Paulsen hadde allerede skrevet en artikkel i historielagets årbok for 2021 om uteliggeren Ervald Larsen som ble født på Solbakken og endte i rennesteinen. Tor kjente til arbeiderboligene og har plottet dem inn på et kart. Han har også foretatt en grundig analyse av Holters foto opp mot fotografier av de andre aktuelle bygningene.

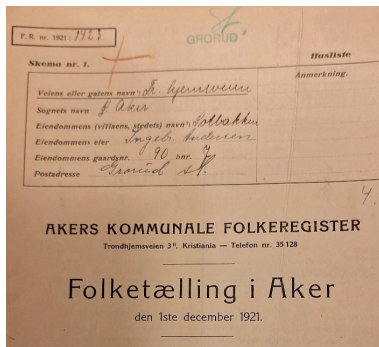
Her er det vi har funnet ut:

Hele historien er knyttet til Øvre Kalbakken

gård. Den ble skilt ut fra Rødtvet gård i 1780 og har gårdsnummer 90. To hundre år senere kjøpte Ingebret Andersen – som har gitt veien ned til gården sitt navn – en del av den gamle gården og fikk bruksnummer 7. Han bygde nytt våningshus, stall og låve. Størrelsen på gården var beskjeden, så Ingebret livnærte seg i tillegg som vognmann og ved utleie av husrom til arbeidere i området. Ingebret kjøpte samtidig nabotomten (bruksnummer 35) og bygde en arbeiderbolig der. Den fikk navnet Solbakken. Han solgte deretter en del av tomten sin med bruksnummer 33 til broren Lars. Også den fikk navnet Solbakken. Lars startet senere landhandel der.

Vi får godt kjennskap til Øvre Kalbakken og livet der gjennom en artikkel i Grorudalen historielags årbok for 2001, der Kari Rognstad forteller og viser frem bilder fra familiealbumet. Ingebret Andersen var hennes morfar. Kari og mannen overtok senere våningshuset. Øvre Kalbakken gård ble også kalt Lund – og Solbakken.

Folketellingene viser at alle de tre bygning-

Et folketellingsskjema fra 1921 der Øvre Kalbakken gård betegnes som Solbakken. Avfotoграфert fra Oslo Byarkivs samlinger av Anne Fikkan.

Tor Paulsens innplotting av de tre gårdene på et flyfoto fra 1937. Øvre Kalbakken gård og Solbakken med bruksnummer 33 er godt vedlikeholdt og bebodd i dag, mens Solbakken med bruksnummer 35 (øvre sirkel) er revet.

gene huset arbeiderfamilier. Bare bruksnummer 35 var ren arbeiderbolig.

På det gamle fotografiet står Per Holters oldefar bak damen med barnet i hvitt på fanget. Han og var født 10. april 1869 i Nannestad. På det tidspunktet bildet ble tatt, var han steinkjører og er ført opp med navnet Petter Jakobsen. I andre offisielle dokumenter finner vi Peder Jacobsen og Peter Jacobsen før vi fra 1909 konsekvent finner Peder Jakobsen Holter. Dette er ikke uvanlig: Menn fikk etternavn angitt etter sin far (Jakob) og folketelleren eller presten skrev ned det han mente var riktig. Holter er gårdsnavnet der han ble født. Damen på bildet er hans kone, Dina Marie Holter født 01. november 1875 og barnet er sønnen Birger Magnus. Han var da ett år.

Familien Holter fikk i alt fem barn. Deres dåp er ført inn i kirkebøkene og gir oss god informasjon i tiden mellom folketellingene.

Gutten på bildet, Birger Magnus, ble født på Solbakken 13. juni 1897. Storebroren hans, Johan Bernhard, var født i Ullensaker 14. desember 1894. Familien må ha kommet til Solbakken en gang etter det, men altså før juni 1897. Også den neste sønnen, Kristian Emmanuel ble født på

Solbakken, 24. juni 1900. Han ble døpt i september.

I folketellingen 3. desember det året finner vi familien i arbeiderboligen på Ilen i Trondhømsveien 513. Fire år senere har de flyttet til Høvlerigården på Grorud. Da ble sønnen Sverre Trygve født 12. mai. Så gikk ferden til Kristiania; først til Havegaten 21 på Tøyen (1908) og året etter til Kampens gate 28; en stor arbeiderbolig i fire etasjer med 17 leiligheter og 171 beboere. Der slo Holterfamilien seg til ro og ble boende. Det yngste familiemedlemmet, datteren Gulborg Mary, ble født der i 1912.

Dette var et vanlig flyttemønster for ungdommer fra landet som søkte seg mot nye muligheter og hovedstaden: De bodde der de fikk arbeid. Ofte var Groruddalen første stopp. Peder begynte som steinkjører. Da var det var de mange arbeiderboligene nær steinbruddene, fabrikkene og jernbanen på Grorud et naturlig sted å slå seg til.

Allerede mens han bodde på Solbakken, hadde Peder funnet seg nytt arbeid på jernbanen. På Ilen var det flere andre ansatt samme sted. Han holdt fast på dette yrket den første tiden i Kristiania, men ble så sementstøper.

Bildet til venstre er et utsnitt av Per Holters fotografi fra 1898. Bildet til høyre viser en bamedåp på Øvre Kalbakken gård i 1903. Ingebret Andersen ses ytterst til høyre med sønnen på fanget. Konen hans, Kari, holder dåpsbarnet på fanget. Fotografiet kommer fra Kari Rognstads artikkel og finnes i historielagets billedatabase.

I hvilken av de tre Solbakken-gårdene bodde så Peder og familien?

Kari Rognstads angivelser om at våningshuset på Øvre Kalbakken gård sto ferdig i 1903 og at Solbakken med bruksnummer 33 ble bygget i 1924, stemmer ikke med opplysninger fra folketellingen i 1900. Ingebret Andersen bodde på Øvre Kalbakken med sin kone og fem barn og en tjenes-tejente. Dessuten var det tolv leieboere; to familier og tre enslige. To av mennene var knyttet til hjulmakervirksomheten, to til steinhugging og en arbeidet på ullvarefabrikken på Grorud. Alle disse kunne umulig ha fått plass i det gamle, skrøpelige huset som ifølge Kari sto på tomten før Ingebret overtok. Også Solbakken med bruksnummer 33 var fullpakket: Ingebrets bror var smed og bodde der med sin kone, to barn og 12 leieboere. Det var to familier og seks enslige arbeidere; de fleste tilknyttet steinhuggervirksomheten.

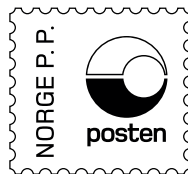
Den siste Solbakkengården, den med gårdsnummer 35, var en ren arbeiderbolig. Også den ble bygget før folketellingen i 1900. 11 personer bodde der; en enke med to barn som livnærte seg av arbeid på jorda og vask; to familier og en enslig mann tilknyttet steinhuggervirksomheten.

Vi har ikke informasjon om denne arbeiderboligen etter 1910, men vet fra grunnboken at tegner ved et steinhoggeri, Olaf Magnus Halfdansen kjøpte eiendommen av Ingebret Andersen 2. mai 1930. Han brukte ikke navnet Solbakken, men Furulia. Bygningen ble trolig revet i 1948 og erstattet med et nytt bolighus. Halfdansen var oppvokst på Apalløkka, bare et steinkast unna og eide eiendommen frem til 1985.

En nærmere bildeanalyse gir oss svaret: Selv om fotografiene av våningshuset på Øvre Kalbakken viser likheter med Per Holters fotografi, er viktige bygningstrekk forskjellige. Siden bildene er tatt med fem års mellomrom kan dette ikke skyldes ombygning. Dessuten er Tor Paulsens detaljanalyse av Øvre Kalbakken gårds og bruksnummer 33s orientering i landskapet og i forhold til uthusene uforenlig med Per Holters foto.

Konklusjonen er at Peder Holter og familien hans bodde i den tredje Solbakkengården; den som nå er revet. Hans fotografi er det eneste som viser denne arbeiderboligen i all sin prakt. Vi har med andre ord fått et 125 år gammelt bilde av denne arbeiderboligen; av ypperlig kvalitet og med en familiehistorie knyttet til seg.

Returadresse: Groruddalen Historielag, Postboks 37 Grorud, 0905 OSLO

Bestselger hos Nordli Grorud i 2023!

NÅ ER DEN HER!

**Kun kr
200,-**

Boka kan kjøpes i bokhandlene på Grorud og Stovner eller på Deichmanske bibliotek på Bjerke.

Du kan også bestille den i vår nettbutikk

grohi.no